

NACIONALNA BIBLIOTEKA RUMUNIJE
– CILJEVI I IZGLEDI PREZENTIRANJA KULTURNE BAŠTINE –

THE NATIONAL LIBRARY OF ROMANIA
- GOALS AND PERSPECTIVES IN EXPOSING
THE CULTURAL PATRIMONY -

Dr. Elena TÎRZIMAN

Generalni direktor Nacionalne biblioteke Rumunije
/General Director of National Library of Romania
Univerzitet u Bukureštu /University of Bucarest
Elena.tirziman@bibnat.ro

Sažetak: Nacionalna biblioteka Rumunije (NBR) osigurava kreiranje, obradu, očuvanje, upravljanje i prezentaciju nacionalnog dokumentarnog nasljeđa. Sa svojom veoma vrijednom kolekcijom NBR je dio evropskog kulturnog nasljeđa i istinsko bogatstvo za sljedeće generacije, pa zato nosi ulogu koordinatora u digitalizaciji za cijeli nacionalni sistem biblioteka.

Nacionalna biblioteka Rumunije je uključena u međunarodne projekte koji imaju za cilj stvaranje relevantnog digitalnog sadržaja evropske kulture: **Evropska biblioteka – TEL i ENRICH - Evropski Mrežni Resursi i Informacije** vezano za **Kulturno Nasljeđe**, projekt kojim koordinira Nacionalna biblioteka Češke Republike. Nacionalna biblioteka Rumunije je dala svoj doprinos projektima Manuscriptorium / ENRICH tako što je ponudila rumunske knjige iz 16. i 17. vijeka.

Ključne riječi: Nacionalna biblioteka Rumunije; digitalna biblioteka, projekti; TEL, Manuscriptorium, ENRICH

Abstract: The National Library of Romania (NLR) ensures the creation, processing, preservation, management and exposing of the national documentary patrimony. With its highly valuable collection, the NLR is part of the European cultural heritage, a real cultural wealth for future generations, and therefore it will endorse the role of coordinator of the digitization process for the entire national system of libraries.

The National Library of Romania is involved in international projects aiming at the creation of relevant digital content for the European Culture:

The European Library – TEL and ENRICH - European Networking Resources and Information concerning Cultural Heritage, a project coordinated by the National Library of the Czech Republic. The National Library of Romania has contributed to the projects Manuscriptorium / ENRICH by old Romanian books from the 16th-17th centuries.

Key words: The National Library of Romania, Digital Library, Projects, TEL, Manuscriptorium, ENRICH

U kontekstu globalne informacije, misija Nacionalne biblioteke Rumunije treba se odrediti na jedinstven način koji primjenjuju i ostale nacionalne biblioteke, uz postizanje konsenzusa, kako je navedeno u posebnom izdanju "Nacionalne biblioteke" Međunarodne Federacije bibliotekarskih udruženja (IFLA)¹. Uloga nacionalnih biblioteka u društvu je da kapitaliziraju i očuvaju nacionalno kulturno nasljeđe organiziranjem, procesiranjem, obezbjeđenjem pristupa i dostupnosti nacionalnom dokumentarnom nasljeđu i to za sve medije. Promovirani principi su: princip slobode informisanja i univerzalnog pristupa informaciji; očuvanje nacionalnog intelektualnog nasljeđa; poštivanje intelektualnog vlasništva; plasiranje informacija i dokumentarnih resursa; promoviranje uloge biblioteka i bibliotekara u društvu; promoviranje specifičnog zakonodavstva; promoviranje profesionalne saradnje na nacionalnom i internacionalnom nivou, itd.

U skladu sa Zakonom o bibliotekama br. 334, iz maja 2002. godine, koji je ponovo objavljen 2005. godine², Nacionalna biblioteka Rumunije ima određeni broj **posebnih funkcija** u okviru nacionalnog bibliotečkog sistema, kao i funkcije koje su zajedničke za sve ostale biblioteke u sistemu. U vezi sa posebnim kompetencijama treba spomenuti karakteristične kompetencije nacionalnih biblioteka u nekonkurentnom okruženju.

Kompetencije za pravne dokumente, nacionalnu bibliografiju, Nacionalni centar za razmjenu, Nacionalni centar za patologiju i restauraciju dokumenata, upravljanje nacionalnim rezervama publikacija, metodološke odgovornosti – sve nabrojano garantuje posebnu ulogu i mjesto u okviru nacionalnog bibliotečkog sistema.

Na međunarodnom nivou, Nacionalna biblioteka Rumunije čini dio posebnog izdanja pod nazivom „Nacionalne biblioteke” Međunarodne Federacije bibliotekarskih udruženja (IFLA), učestvuje u Upravnom odboru nacionalnih biblioteka (CENL) i definiše svoju institucionalnu politiku povezivanjem nacionalnih ciljeva sa ciljevima koje je odredila IFLA za taj dio, te učestvuje u posebnim projektima i programima, uključujući projekt za stvaranje Evropske biblioteke (projekt je pokrenut u augustu 2004. godine).

Što se **korisnika** tiče, prvi korisnik je društvo Rumunije u cijelosti, pa zato možemo identifikovati izuzetno heterogenu kategoriju lica sa različitim interesima, zanimanjima i informacijskim potrebama. Imamo korisnike koji imaju isti informacijski profil kao i korisnici javnih biblioteka; korisnike koji su zainteresovani samo za dokumente koji se mogu naći u posebnim kolekcijama Nacionalne biblioteke; korisnike koji su zainteresovani za dokumente koji se ne mogu naći u zemlji i koji direktno ili putem drugih biblioteka imaju koristi od međunarodne razmjene usluga ili od usluga međunarodnog pozajmljivanja među bibliotekama, itd.

Druga kategorija korisnika, veoma specifična, jeste nacionalni bibliotečki sistem (isti se mogu smatrati specijaliziranim domaćim korisnicima, kao i partnerima nacionalne biblioteke). Što se tiče institucija kao korisnika, treba spomenuti izdavačke kuće, koje nude usluge dodjeljivanja ISBN i ISSN i CIP-a; kulturne institucije Rumunije u drugim zemljama, koje podržava Nacionalna biblioteka u nastojanjima da kompletiraju svoje kolekcije; institucije za istraživanje koje mogu imati koristi od traženja pomoći u smislu pripreme bibliografskih radova i dokumentarnih izvora iz vlastitih sredstava ili putem domaćih ili međunarodnih pozajmljivanja; istovremeno, tu su mediji, ekonomska tijela, fondacije, različite organizacije koje mogu zahtijevati posebne informacije i dokumentaciju i usluge od Nacionalne biblioteke.

Nacionalna biblioteka Rumunije posjeduje dva fonda baštinskih kolekcija, koji se nalaze u Bukureštu i Alba Iulia-i (Batthyaneum).

Posebne kolekcije Nacionalne biblioteke Rumunije³

Jezgro **posebnih kolekcija u Bukureštu** sadrži brojne fondove koji su prethodno formirani, kao što su: kolekcija kulturnog fonda Ion I.C. Bratianu, kolekcija dokumenata Al. Saint-Georges muzeja, kolekcija dokumenata M. Kogalniceanu Fondacije, Scarlat Rosetti fondovi, Exarcu i Adamescu fondovi koji su pripadali Biblioteci rumunjskog Atheneuma.

Usluga je struktuisana u skladu sa posebnim sadržajem svake kolekcije u sedam posebnih odjeljaka:

Rijetke knjige: oko 53.000 bibliografskih jedinica – stare knjige štampane između 1508. i 1830. godine na cjelokupnom državnom i političkom teritoriju Rumunije i u štamparijama u inostranstvu (Roma, Lvov, Alep, Sankt Peterburg, itd).

Kolekcija modernih rijetkih knjiga sadrži vrijedne primjerke, te stoga želimo spomenuti prvo zbirku poezije koju potpisuje Eminescu, a koja je štampana 1883. godine i glavna djela predstavnika rumunske književnosti, kao što su Transilvanijska škola, Timotei Cipariu, Ion Eliade Radulescu, Vasile Alecsandri, itd.

Rukopisi: latinski, arapski, perzijski, slavenski, grčki - oko 30.000 bibliografskih jedinica i žurnala (Titu Maiorescu, Martha Bibescu, George Enescu, Simona Lahovari, Mircea Eliade, Emil Cioran, Vasile Voiculescu, Mihail Sebastian, itd.); literalni rukopisi (L. Blaga, Camil Petrescu, M. Sadoveanu, T. Arghezi, itd.).

Istorijska arhiva: “M. Kogălniceanu” resursi (1.162 dokumenata), “I.C. Brătianu” (724 dokumenata), “Al. Saint-Georges” (5.804 dokumenata).

Rumunska periodika (od početka 19. vijeka do 1948.): kalendari, almanasi, godišnjaci, novine, organi političkih partija, kulturni, sudski, ekonomski magazini, itd.

Grafika - sadrži rumunske grafike počevši od pionira žanra: Carol Pop de Szatmary i Theodor Aman do djela autora kao što su Nicolae Grigorescu, Sava Hentia, Theodor Pallady, Iosif Iser, Francisc Sirato, Jean Al. Steriadi, Nicolae Tonitza.

Strane kolekcije grafika uključuju većinom radove francuskih, talijanskih, holandskih, engleskih i njemačkih škola.

Fotografije: oko 113.000 bibliografskih jedinica - originalne slike i ilustrovane razglednice.

Kartografija: oko 3.661 bibliografskih jedinica - istorijske mape, lingvističke mape, etnografske, demografske, vojne i turističke mape, topografski pregledi, planovi grada i zemljišta; oko 1.000 jedinica su geografski, klimatski, meteorološki, hidrografske atlasi, knjige sa mapama zemljišta i okoline.

Audio-vizualni odsjek - sadrži gramofonske ploče, zapise, CD-ove, DVD-ove, monografije, itd.

Batthyaneum ogranak Alba Iulia⁴

Biblioteka je osnovana 31. jula 1798. godine, na inicijativu i o trošku rimokatoličkog biskupa Transilvanije Batthyany Ignaca (1741-1798), u okviru kulturne fondacije koja je prvobitno nazvana *Institutum Batthyanyani Albae Carolinae /Batthyany Institut iz Alba Iulia/*. Institut je prvobitno, osim biblioteke, imao astronomski opservatorij, istorijske i kolekcije prirodnih nauka, te štamparske jedinice na usluzi.

Lična kolekcija Batthyany Ignaca bila je jezgro biblioteke Instituta i do danas je ostala zlatni fond biblioteke. Biblioteka postoji dvije stotine godina u zgradi bivše trinitarijanske crkve Alba Iulia. Ukupan bibliotekarski fond (stare knjige, zajedno sa modernim fondovima) iznosi 70.958 bibliografskih jedinica, od kojih 24.000 jedinica čine stare knjige.

Najvažnija kolekcija je **kolekcija rukopisa**. Ona sadrži 1.775 bibliografskih jedinica koje ilustriraju evropske i transilvanijske kulture 19. i 20. vijeka, na latinskom, njemačkom, mađarskom, talijanskom, španskom, francuskom, hebrejskom, armenijskom, arapskom i turskom.

Za svoju međunarodnu slavu Biblioteka treba zahvaliti postojanju najstarijeg zapadnog srednjovjekovnog crkvenog kodeksa u Rumuniji, na Alba Iulia. Radi se o *Codex Aureus* ili *Das Lorscher Evangeliar. I Theil / Evandje po Lorsch. Dio I. /*, kako je rukopis poznat u zapadnoj specijaliziranoj književnosti.

Kolekcija inkunabula ima 571 bibliografsku jedinicu, a većina je već bila prisutna u prvobitnom fondu biblioteke. Najstarija inkunabula je *Opera Luciusa Madarensisa*, koju su u Rimu štampali

pioniri talijanske štamparije Konrad Sweynheym i Arnold Pannartz, 28. februara 1469. godine.

Kolekcija starih knjiga - štampanih između 1500. i 1800. godine u različitim štamparijama u Evropi; ima ukupno 24.000 bibliografskih jedinice, od kojih 7.950 iz 16. i 17. vijeka.

Biblioteka je također sačuvala **ostale kolekcije i muzejske vrijednosti**. **Arhivski fond** se većinom sastoji iz arhive rimokatoličkog centra Alba Iulia i Cluj - Mănăştur manastir (oko 17.163 dokumenata), pored rukopisa korespondencije rimokatoličkih biskupa Transilvanije (43.081 dokumenat). **Muzejske kolekcije** sadrže: kovanice, pečate, medalje, ukrase, dekorativne značke, minerale, itd.

Vrednovanje izuzetno važne bibliotečke baštine podrazumijeva različite forme, od signala u katalozima i bazama podataka do štampanja specijaliziranih radova i organizovanja tematskih kulturnih dešavanja, dokumentarne podrške za ostale institucije za štampane ili audio-vizualne kulturne materijale, itd. i učešće u nacionalnim i internacionalnim projektima očuvanja i valorizacije nacionalnog kulturnog naslijeđa. Ovdje navodimo samo one projekte u koje je biblioteka bila uključena.

Nacionalna biblioteka Rumunije je uključena u neke veoma interesantne i **velike međunarodne projekte**, naročito u one koji omogućuju relevantan digitalni sadržaj za proširenje evropske kulturne kolekcije.

- **Manuscriptorium**⁵, koji finansira i kojim koordinira Nacionalna biblioteka Češke Republike, koja ima za cilj stvaranje virtualnog okruženja za istraživanje u domenu istorijskih resursa. Strane koje najviše doprinose projektu su biblioteke, muzeji, arhivske i ostale kulturne institucije i institucije koje čuvaju kulturnu baštinu ovog tipa. Trenutno je Manuscriptorium najveća digitalna biblioteka rukopisa iz starih knjiga u Evropi, koja obezbjeđuje više od milion stranica digitalizovanih rukopisa, starih knjiga ili ostalih istorijskih dokumenata. Katalog ima više od 180.000 bibliografskih unosa, od kojih 3.082 u potpunosti digitalizovanih tomova.

Najznačajnija faza Manuscriptoriuma je projekt **ENRICH** - Evropski mrežni resursi i informacije o kulturnom naslijeđu,⁶ kojim koordinira Nacionalna biblioteka Češke Republike i koja cilja na obezbjeđivanje lakog pristupa starom dokumentarnom naslijeđu iz različitih evropskih

kulturnih institucija. Osnovni cilj projekta je predstaviti i omogućiti *online* pristup na više od pet miliona stranica direktnih partnera i stotine hiljada udruženih partnera.

Nacionalna biblioteka Rumunije je dala svoj doprinos Manuscriptoriumu / ENRICH projektima darujući stare rumunjske knjige iz 16. i 17. vijeka. Knjige imaju izuzetnu kulturnu, istorijsku i umjetničku vrijednost. Većinu ovog blaga čine religiozni radovi, ali ima i pravnih i istorijskih knjiga.

- **Evropska biblioteka – TEL**⁷ jeste projekt koji je pokrenut uz pomoć evropskog fonda, čiji je cilj omogućiti slobodan pristup informacijama i dokumentima koji postoje u 47 nacionalnih biblioteka u Evropi, na 20 jezika. Digitalni resursi mogu sadržati cijele ili bibliografske tekstove (bibliografska registracija ne-elektronskih dokumenata). Zašto nacionalne biblioteke? Nacionalna biblioteka zemlje je ta koja preuzima ulogu kapitaliziranja, obrade, očuvanja i vrednovanja nacionalne kulture baštine kroz svoju specifičnu misiju (pravni depozitar, nacionalna bibliografska kontrola, nacionalni centar za očuvanje, metodološki centar).

Četrdeset sedam evropskih nacionalnih biblioteka koje učestvuju u "Evropskoj biblioteci - TEL" su članice CENL - **Konferencije o evropskim nacionalnim bibliotekarima**⁸.

Novi projekti koji će dodatno razviti TEL podržani su koofinansiranjem od strane:

TEL- ME- MOR (2005-2007) – podržao 10 nacionalnih biblioteka u Evropi, novih država članica koje će postati pune članice TEL-a.

TEL+ (2007-2008) – finansira ga Evropska komisija i ima dva osnovna cilja: digitalizaciju 20 miliona stranica sadržaja na nekoliko jezika i pružanje podrške Rumuniji i Bugarskoj kako bi postale pune članice **Evropske biblioteke**.

Nacionalna biblioteka Rumunije je članica TEL+ od oktobra 2007.

- **Evropska digitalna biblioteka – EDL**⁹ (2006-2008) - finansira je Evropska komisija u okviru eContent+ Program. EDL je nastavak Evropske biblioteke i osnovao ga je CENL, a njen cilj je obezbijediti pristup elektronskim kolekcijama biblioteka preko jedne tačke pristupa. TEL i EDL projekti će zajedno podržavati jedan drugog i razviti višejezične aspekte obzirom na uključenost CENL u i2010 digitalne biblioteke. Evropska biblioteka – TEL je ključna za organizacione temelje Evropske digitalne biblioteke. EDL podržava saradnju između Evropske biblioteke i ostalih nebibliotekarskih kulturnih inicijativa sa ciljem zaštite i vrednovanja nacionalne i evropske kulturne baštine.

Od 2008. godine, **Evropska digitalna biblioteka**

– EDL je ušla u novu fazu svog razvoja. Postala je **EUROPEANA**,¹⁰ a cilj joj je uključiti se u razvoj digitalnog sadržaja u svim zemljama članicama CENL-a. Evropska komisija želi da se inicijativa, koja je nastala na bibliotečkom nivou, proširi na muzeje, arhive i ostale strukture koje imaju ulogu u očuvanju i vrednovanju evropske kulturne baštine. U tu svrhu date su dvije preporuke: *Zaključci Vijeća o digitalizaciji i online pristupu kulturnom materijalu i Digitalno očuvanje (2006/C 297/01)*; *Preporuke Komisije o digitalizaciji i online pristupu kulturnom materijalu i digitalnom očuvanju (2006/585/EC)*.

Ministarstvo kulture je na državnom nivou pokrenulo javnu politiku za implementaciju digitalne biblioteke Rumunije u skladu sa te dvije preporuke Evropske komisije. Nacionalna biblioteka Rumunije je uključena u definisanje ove javne politike. Vodeći princip je taj da je Digitalna biblioteka Rumunije unitarna struktura koja predstavlja nacionalnu kulturnu baštinu u digitalnom formatu, vodeći računa o pristupanju digitalnim resursima sa jedinstvene tačke pristupa i istovremeno slijedeći tematsku i institucionalnu organizaciju. U skladu s tim definisane su sljedeće tematske oblasti:

- pisana dokumentarna baština (biblioteke)
- mobilna baština (muzeji, kolekcije)
- audio-vizualna baština (audio-vizualne arhive)
- nepokretna baština (spomenici, arheologija)
- arhivska baština

Za modul „biblioteka“, Nacionalna biblioteka Rumunije je pripremila studij izvodivosti¹¹ za cjelokupni sistem javnih biblioteka Rumunije u cilju identifikacije minimalnih zahtjeva koji su potrebni za promociju i implementaciju takve javne politike u domenu biblioteka. Studija se bazirala na upitniku koji je dostavljen bibliotekama u okrugu (koja također pretpostavlja metodološku misiju u njihovim oblastima), biblioteci rumunske Akademije, Centralnoj univerzitetskoj biblioteci u Bukureštu (kasnije je upitnik također dostavljen ostalim univerzitetskim bibliotekama s ciljem pružanja rezultata istraživanja).

Konsultacije su se fokusirale na:

- identifikaciju problema i rješenja za digitalizaciju kulturnih resursa svakog tematskog bloka (dokumentarno pisano nasljeđe, pokretno nasljeđe, audio-vizualno nasljeđe, nepokretno i arhivsko

nasljeđe);

- identifikaciju optimalnih rješenja za digitalizaciju svakog od specifičnih tematskih blokova i prijedlozi za faze implementacije;

- identifikaciju specifičnih kulturnih materijala koji su već digitalizirani;

- identifikaciju društvenog i ekonomskog utjecaja koji će digitalizacija imati na svaki tematski blok;

- identifikaciju predstavničkog tijela kulturnog materijala koji će se digitalizirati (kriteriji, faze, konkretni primjeri).

Prijedlog javne politike je stupio na snagu u januaru 2008. godine i predstavlja osnovu **višegodišnjeg programa (za sedam godina) vezano za proces digitalizacije kulturnih resursa** i stvaranje Digitalne biblioteke Rumunije.¹²

Zaključci

Sa ovim vrijednim kolekcijama NBR je dio evropskog kulturnog nasljeđa novih generacija, koja preuzima vodeću ulogu u razvoju prema digitalizaciji bibliotekarskog okruženja Rumunije, što predstavlja izazov u smislu različitih konkurentskih usluga.

Tekuće aktivnosti, projekti i programi, koji se sprovode na institucionalnom nivou, povezani su i podređeni cilju, odnosno obavljanju posebne misije Nacionalne biblioteke Rumunije: da se kapitalizira i sačuva nacionalno intelektualno nasljeđe organizovanjem, obradom, valorizacijom dokumentarne baštine, koja se treba učiniti dostupnom i sačuvati u okviru svih medija.

Bibliografske reference

- (1) Međunarodna federacija udruženja biblioteka (IFLA), Odsjek za nacionalne biblioteke. <http://www.ifla.org/VII/s1/index.htm>
- (2) *Legea bibliotecilor (nr.334 din 31/05/2002)*, Republicată in Monitorul Oficial, Partea I nr. 132 din 11/02/2005
- (3) NEMEȘ, Doina. Colecții speciale - prezentare. În: *Informare și Documentare: lucrări ale sesiunilor profesionale:2007*. București: Editura Bibliotecii Naționale a României, 2007, pp. 105-108; ȚILICĂ, Dana Silvia. Colecția de carte bibliofilă românească: rarități. În: *Informare și Documentare: lucrări ale sesiunilor profesionale: 2007*. București: Editura Bibliotecii Naționale a României, 2007, pp. 109-115

- (4) Dârja, Ileana. Biblioteca Batthyaneum - Alba Iulia. În: *Informare și Documentare: lucrări ale sesiunilor profesionale:2007*. București: Editura Bibliotecii Naționale a României, 2007, pp. 138-141
- (5) Manuscriptorium.
http://www.manuscriptorium.com/Site/ENG/about_the_project.asp
- (6) ENRICH – Evropski mrežni resursi i informacija o kulturnom nasljeđu.
<http://enrich.manuscriptorium.com/>
- (7) Evropska biblioteka – TEL.
<http://search.theeuropeanlibrary.org/portal/en/index.html>
- (8) Konferencija evropskih nacionalnih bibliotekara.
<http://www.cenl.org/>
- (9) Evropski projekt digitalne biblioteke – EDL
<http://www.edlproject.eu/>
- (10) EUROPEANA povezivanje kulturnog nasljeđa. <http://www.europeana.eu/>
- (11) *Studiu de fezabilitate privind digitizarea, prezervarea digitală și accesibilitatea on-line a resurselor bibliotecilor*. [document inedit] Studiu realizat de Biblioteca Națională a României. - București, 2007
- (12) Ministerul Culturii și Cultelor. Propuneri de politici publice (2007): Digitizarea resurselor culturale naționale.
<http://www.cultura.ro/Files/GenericFiles/PPP-Digitizare.pdf>

*Elena TÎRZIMAN

Diplomirani student Univerziteta u Bukureštu, Fakultet umjetnosti, Odsjek za bibliotekarstvo i informatičke nauke; Akademije za ekonomske studije, Odsjek za finansije, bankarstvo i računovodstvo; Nacionalni fakultet za političke i administrativne nauke, Odsjek za društvenu komunikaciju i odnose sa javnošću. Godine 2001. stekla je titulu doktora filologije na Univerzitetu u Bukureštu, Rumunija, kao i doktora informatičkih i komunikacijskih nauka na Univerzitetu Michel de Montaigne Bordeaux III, Francuska.

Trenutno radi kao vanredni profesor na Fakultetu umjetnosti, Odsjek za bibliotekarstvo i informatičke nauke Univerziteta u Bukureštu, i kao generalni direktor Nacionalne biblioteke Rumunije.

Učestvovala je na znanstvenim sastancima, debatama o obrazovanju bibliotekara (na nacionalnom i internacionalnom nivou). Objavila je 15 knjiga, više od 60 članaka, radova i studija u specijaliziranim časopisima, te učestvovala u pravljenju elaborata za 18 projekata za provođenje istraživanja (nacionalni i internacionalni).

Oblasti za koje je zainteresovana i koje bi željela istražiti su: informacioni sistemi i sistemi dokumentovanja, digitalizacija biblioteke, digitalizacija dokumentarnih fondova, informacione i komunikacijske znanosti, bibliotekarski procesi, informacijski sistemi i sistemi dokumentovanja.